

SERBEST NAZIM VE TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞİİR

Bir Ayrılış Hikâyesi

Erkek kadına dedi ki:

– Seni seviyorum,
ama nasıl,
avuçlarımda camdan bir şey gibi kalbimi sıkıp
parmaklarımı kanatarak
kırasiya
çıldırasiya...

Erkek kadına dedi ki:

– Seni seviyorum,
ama nasıl,
kilometrelerle derin, kilometrelerle dümdüz,
yüzde yüz, yüzde bin beş yüz,
yüzde hudutsuz kere yüz...

Nazım Hikmet

SERBEST NAZIM VE TOPLUMCU ŞİİR

SERBEST NAZIM

Herhangi bir ölçü ve kafiye kullanılmadan yazılan, dizelerdeki hece sayısı eşit olmayan şiire **serbest şiir** veya **serbest nazım** denir. Serbest nazımda ölçü veya uyak kullanılmadığı için şiirde iç ahenk daha da önemli hâle gelir. Serbest nazımda iç ahenk, genellikle asonans, aliterasyon veya sözcük tekrarlarıyla sağlanır. Bu tarzda yazılan şiirlerde dizelerin uzun veya kısa olması ise tamamen şaire bağlıdır. Türk edebiyatında serbest nazımın ilk örneklerini Nazım Hikmet vermiştir. Onun 1929 yılında çıkardığı **835 Satır**, Türk edebiyatında serbest şiirin ilk örneği kabul edilir.

TOPLUMCU ŞİİR

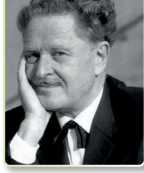
Toplumsal gerçekçilik olarak da ifade edilen bu akımın düşünsel temeli materyalist dünya görüşüne dayanır. Halkı ve halkın sorunlarını anlatan toplumcu şiirle ilgili şunlar söylenebilir:

- Serbest nazım tercih edilmiştir.
- Şiir teze dayalı olup şiirde savunulan bir görüş vardır.
- Dilin harekete geçirme işlevinden yararlanılmıştır.
- Söylev (hitabet) üslubundan yararlanılmıştır.
- “Toplum için sanat” anlayışı benimsenmiştir.
- Fütürizm (gelecekçilik) akımının etkileri görülür.
- Şiiri her türlü dinsel, törensel bağdan koparmak amaçlanmıştır.
- Şiirde biçimden çok, içeriğe önem verilmiştir.
- Materyalist ve Marsist bir dünya görüşü hâkimdir.
- Şairler, şiirleriyle geniş kitlelere hitap etmek, kitleleri etkileyip harekete geçirmek amacı güder.
- Şiirlerde genellikle emek, sömürü, baskı, başkaldırı, özgürlük, direniş, geleceğe inanç gibi temaları üzerinde durulur. Bunun yanı sıra yurt, doğa ve insan sevgisi, aşk, özlem gibi temalar da işlenmiştir.
- Toplumcu gerçekçi sanatçılar, o güne kadar görülmemiş, denenmemiş bir görsellik, karmaşık biçimli teknikler barındıran bir şiir ortaya koymuştur.
- Şiirdeki paralel, simetrik akışlar ve kırılmalar Rus şair Mayakovski’den gelen yansımalarıdır.

1920 – 1940 ARASI TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞAİRLER

NAZIM HİKMET RAN (1902 – 1963)

- Serbest nazmın ve toplumcu şiirin edebiyatımızdaki öncüsüdür.
- İlk şiirlerini hece ölçüsüyle yazmış, sonra serbest nazma geçmiştir.
- Ünlü Rus şairi Mayakovski'den etkilenmiştir.
- Moskova'dan Türkiye'ye döndükten sonra yayımladığı ilk kitabı *835 Satır*'da farklı bir şiir anlayışı ortaya koymuştur.
- *Memleketimden İnsan Manzaraları* ve Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı *Kuvayi Milliye Destanı* en önemli kitaplarıdır.
- Türk şiirinde o güne dek görülmemiş sessel unsurları, karmaşık biçimli teknikleri kullanarak somut ve nesnel bir şiir anlayışı meydana getirmiştir.
- Şiirlerinde cümlelerin sadece ilk harflerini büyük harfle başlatmış, cümle bitmedikçe art arda gelen dizelerde büyük harf kullanmamıştır.
- Şiirlerinin özellikle vurgulu bölümlerinde, cümle ve sözcüklerin bölündüğü görülür.
- Yaşam felsefesini "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür / Bir orman gibi kardeşçesine..." dizeleriyle ortaya koymuştur.
- Uzun şiirlerinin, didaktik anlatımından dolayı öyküye dönüştüğü ve şiirselliğini kaybettiği görülür.
- Şiirlerinde toplumsal eleştiri, memleket özlemi, aşk, ölüm, umut, kavga, hapis yaşamı gibi konuları işlemiştir.
- Şiirlerinde *söylev (hitabet) üslubundan* yararlanmıştır.
- *Fütürizm (gelecekçilik)* akımından etkilenmiştir.
- Şiirlerinde biçimden çok, içeriğe önem vermiştir.
- Tiyatro, roman, masal, mektup gibi türlerde de eserler vermiştir.

Eserleri

Şiir: Güneşi İçenlerin Türküsü, Jokond ile Sı-YA-U, 835 Satır, 1 + 1 = 1, Varan 3, Sesini Kaybeden Şehir, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Gece Gelen Telgraf, Taranta Babu'ya Mektuplar, Portreler, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Memleketimden İnsan Manzaraları, Saat 21-22 Şiirleri, Dört Hapishaneden, Rubailer

Roman: Kan Konuşmaz, Yeşil Elmalar, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim

Fıkra: İt Ürür Kervan Yürür, Milli Gurur

Tiyatro: Kafatası, Bir Ölü Evi yahut Merhumun Hanesi, Unutulan Adam, Ferhad ile Şirin, İnek, Sabahat, Ocak Başında, Yolcu, Yusuf ile Menofis, Demokles'in Kılıcı

Mektup: Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar, Oğlum Canım Evladım Memedim, Bursa Cezaevinden Va-nulara Mektuplar, Nazım ile Piraye

İLHAMİ BEKİR TEZ (1906 – 1984)

- İlk şiirlerinde aruzu ve hece ölçüsünü kullanmıştır.
- Nazım Hikmet'in etkisiyle serbest nazma yönelmiştir.
- Gücünü sözcüklerden alan coşkulu şiirler yazmıştır.
- İlk şiir kitabı, bir işçinin 24 saatini anlattığı *24 Saat* adlı kitabıdır.
- *24 Saat* adlı kitabıyla Türk edebiyatında "işçiyi ilk kez konu eden şair" olarak anılmıştır.
- Şiir dışında roman türünde de eser vermiş; çocuk edebiyat alanında çalışmalar yapmıştır.

Eserleri

Şiir: Çocuk Şiirleri, 24 Saat, Birinci Forma A, Herhangi Bir Şiir Kitabıdır, Mustafa Kemal, Olduğu Gibi, Hürriyete Kaside, Birinci Seans, En Güzel Şarkı

Roman: Taşlıtarla'daki Ev, Herhangi Bir Roman Kitabıdır

ERCÜMENT BEHZAT LAV (1903 – 1984)

- 1903'te İstanbul'da doğmuş, İstanbul Erkek Lisesini bitirdikten sonra bir süre Devlet Tiyatrolarında oyuncu olarak çalışmıştır. Daha sonra Berlin'de Stern Müzik Konservatuarı ve Reinhardt Tiyatro Akademisinde öğrenim görmüştür.
- *Servet-i Fünun* dergisinde yayımladığı şiirlerini "S.O.S." adlı kitabında toplamıştır.
- **Hece ölçüsünü hiç kullanmamış**, tüm şiirlerini serbest nazımla yazmıştır.
- Şiirlerinde dönemin etkili akımları olan **fütürizm, kübizm ve sürrealizmin etkileri** görülür.
- Şiirlerinin yanı sıra *Karagöz Stepte* ve *Altın Gazap* adlı iki oyun yazmıştır.

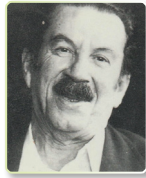
Eserleri

Şiir: S.O.S., Kaos, Açıl Kilidim Açıl, Mau Mau, Üç Anadolu
Trajedî: Altın Gazap
Manzum Oyun: Karagöz Stepte

1940 – 1960 ARASI TOPLUMCU GERÇEKÇİ ŞAİRLER

A. KADİR MERİÇBOYU (1917 – 1985)

- Ali Karasu imzasıyla yayımladığı ilk şiirlerinde Faruk Nafiz Çamlıbel ve Necip Fazıl etkisi görülür.
- Nazım Hikmet'in şiirleriyle tanıştıktan sonra ondan çok etkilenmiş, şiirlerinde ve dünya görüşünde büyük bir değişim yaşamıştır.
- İlk şiir kitabı *Tebliğ*'de yoksulluk ve savaş karşıtlığı temalarını işler.
- Bir dönem, şiir kitabı siyasi düşünceleri yüzünden toplatılır ve kendisi sürgüne gönderilir.
- Şiirlerinde toplumsal sorunları işlemiştir.
- Mevlana, Hayyam ve Tevfik Fikret'in şiirlerini sadeleştirmiştir.
- *İlyada* ve *Odysseia* gibi yapıtları çeviri yoluyla edebiyatımıza kazandırmıştır.
- Dünya edebiyatından pek çok ünlü şiiri günümüz Türkçesine aktarmıştır.

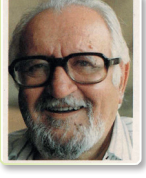

Eserleri

Şiir: Tebliğ, Hoş Geldin Halil İbrahim, Dört Pencere, Mutlu Olmak Varken
Çeviri, antoloji: Bugünün Diliyle Mevlana, Bugünün Diliyle Tevfik Fikret, Bugünün Diliyle Hayyam, Odysseia, Seçme Şiirler, Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri, İlyada, Portekiz Sömürgeleri Şiiri, Vietnam Şiiri, Filistin Şiiri
Anı: 1938 Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet

MEHMET KEMAL KURŞUNLUOĞLU (1920 – 1998)

- İlk şiirlerinde Ahmet Haşim'in etkisiyle divan şiiri izleri görülür.
- Nazım Hikmet'in etkisiyle toplumcu çizgide şiirler yazmıştır.
- 1940 kuşağının toplumcu şairleri arasında yer alır.
- Sade bir dille özgürlükçü şiirler kaleme almıştır.
- Şiirin yanında roman türünde de eser vermiştir.

Eserleri

Şiir: Birinci Kilometre, Dünya Güzel Olmalı, Söz Gibi, Öğle Rakı-ları, Tükenmez
Roman: Sürgün Alayı, Pulsuz Tavla, Kalenin Eteğinde (roman)

CAHİT İRGAT (1916 – 1971)

- İstanbul Şehir Tiyatrolarında aktörlük, tiyatro yazarlığı yapmıştır.
- İlk şiirleri "Cahit Saffet" imzasıyla *Servet-i Fünun* ve *Varlık* dergilerinde yayımlanmıştır.
- Başlangıçta hece ölçüsüyle lirik, duygusal şiirler yazdığı görülür.
- Zamanla toplumcu şiire yönelmiştir.
- Zaman zaman günlük konuşma diliyle kısa şiirler yazmış, bu yönüyle Garip şiirine yaklaşmıştır.
- Şiirlerinde kötümser bir hava içinde büyük insan topluluklarını, sosyal gerçekleri aradığı görülür.
- Şiirlerinde en çok işlediği temalar aşk, ayrılık, yoksulluk, yaşadığı şehirden ve insanlardan kaçma olarak sıralanabilir.

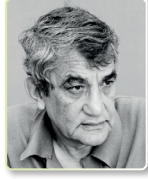

Eserleri

Şiir: Bu Şehrin Çocukları, Rüzgârlarım Konuşuyor, Ortalık, İrgatın Türküsü
Roman: Geri Dönemezsin

ARİF DAMAR (1925 – 2010)

- İlk şiiri henüz ortaokul öğrencisiyken *Yeni İnsanlık* dergisinde çıkar.
- Zaman içinde yazdığı kimi şiirlerinde imgeye ağırlık vermesiyle İkinci Yeni'ye yaklaştığı görülür.
- Şiirde içeriğe olduğu kadar biçime de önem vermiştir.
- Toplumcu gerçekçi şairler arasında titiz bir dil işçisi olarak anılır.
- Şiirlerinde, mücadele etmek, geleceğe güvenle bakmak, yaşama sevinci, umut gibi temaları işlemiştir.
- Toplumcu gerçekçi çizgide yazdığı sade, coşkulu, kavgacı şiirlerini *Günden Güne* adlı şiir kitabında toplamıştır.
- Tek romanı *Yağmurlu Sokak*'ı Melih Cevdet Anday'la birlikte kaleme almıştır.

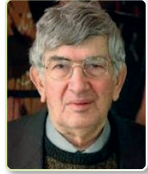
Eserleri

Şiir: Günden Güne, İstanbul Bulutu, Kedi Akli, Saat Sekizi Geç Vurdu, Alıcı Kuş, Seslerin Ayak Sesleri, Alıcı Kuşu Kardeşliğin, Ölüm Yok ki, Ay Ayakta Değildi, Acı Ertelenirken, Yoksulduk Dünyayı Sevdik, Ay Kar Toplamaz ki, Eski Yağmurları Dinliyorum

Roman: Yağmurlu Sokak

ŞÜKRAN KURDAKUL (1927 – 2004)

- Hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerini *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* adlı kitaplarda toplamıştır.
- İlk şiirlerinde bireysel konuları işlediği görülür.
- Nazım Hikmet'le tanıştıktan sonra şiir anlayışında değişiklik olur, toplumcu şiire yönelir.
- Duyarlı, coşkulu ve söylev gücü yüksek toplumcu şiirlerinde özgürlük, ulusal kurtuluş ve sömürü gibi temalarını işler.
- Özellikle son dönemde yazdığı şiirlerde toplumcu söyleyişten lirik bir söyleyişe kaydığı göze çarpar.
- Şiirin yanı sıra öykü, deneme, edebiyat tarihi alanında da eserler kaleme almıştır.
- *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* adlı eserinde geçmişten günümüze birçok sanatçı hakkında bilgi vermiştir.
- Öykülerinde toplumsal sorunlara değinmiştir.
- *Zindandaki Şair* adlı bir oyun yazmıştır.

Eserleri

Şiir: Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri, Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi, Halk Orduları, Acılar Dönemi, Bir Yüreken Bir Yaşamdan, Ökselerin Yöresinde, Ölümsüzlerle, İhtiyar Yüzyıla

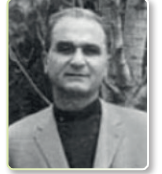
Öykü: Tanığın Biri, Beyaz Yakalılar, Kurtuluştan Sonra, Onların Çocukları

Oyun: Zindandaki Şair

İnceleme-araştırma: Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Çağdaş Türk Edebiyatı (4 cilt), Namık Kemal, Şairce Düşünmek

ÖMER FARUK TOPRAK (1920 – 1979)

- Hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerini *Servet-i Fünun ve Uyanış* dergilerinde yayımlar.
- 1940 kuşağı toplumcu şairlerindendir.
- Şiirlerinde yurt sevgisi, insan sevgisi, özgürlük gibi temaları işlemiştir.
- Şiir, roman, öykü ve anı türlerinde eser vermiştir.

Eserleri

Şiir: İnsanlar, Hürriyet, Dağda Ateş Yakanlar, Susan Anadolu, Ayışığı, Ateşte Bir Karanfil, Sonnetler

Hikâye: Karşı Pencere, Gönen Öyküleri

Roman: Tuz ve Ekmek

Anı: Duman ve Alev

ŞİNASI ÖZDENOĞLU (1922 – ...)

- İlk şiirleri *Varlık, Ülkü, Hisar, Çınaraltı* gibi dergilerde yayımlanır.
- Şiirlerinde Anadolu insanının sıkıntılarını destansı bir söyleyişle dile getirmiştir.
- Şiirlerinde barış ve özgürlük temalarını işlemiştir.
- *Macar Rapsodisi* adlı şiiri birçok dile çevrilmiştir.
- Şiirin yanı sıra öykü, deneme ve inceleme alanlarında da eser vermiştir.

Eserleri

Şiir: Teselli, Anaforda Dönen Adam, Vatanım Benim, Özgürlük İçin Ölmek, Türkiye Sevdası, Her Aşk Bir Titanik

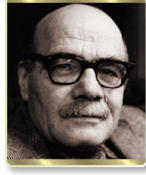
Hikâye: Seninle Bir Yılbaşı

Deneme: Önce İnsan Olmak, Suskunlar Ülkesi

İnceleme: Edebiyatımızın Beş Ana Meselesi

CEYHUN ATUF KANSU (1919 – 1978)

- Başlangıçta hece ölçüsüyle, halk şiiri geleneğine bağlı şiirler yazmıştır.
- İlk şiirlerini *Gençlik*, *İnkılapçı Gençlik* adlı dergilerde yayımlar.
- 1945'e doğru Garip şiirine yaklaşarak serbest nazma yönelmiştir.
- Serbest tarzda yazmaya başladıktan sonra toplumsal sorunlara ağırlık verdiği görülür.
- Görevi nedeniyle Anadolu'nun birçok köyünü gezmiş; Anadolu insanının derinlerini, acılarını, sevinç, mutluluk ve özlemlerini; pek çok şiirinde de çocukların acılarını, hüznlerini dile getirmiştir.
- Şiirlerinde halk deyişlerinden ve söyleyişlerinden yararlanmıştır.
- Çocuk ve insan sevgisi, hoşgörü, doğa, bağımsızlık sanatçının en çok işlediği temalardır.
- *Dünyanın Bütün Çiçekleri*, *Bağımsızlık Günü*, *Kızamuk Ağdı* ünlü şiirleridir.
- *Sakarya Meydan Savaşı* kitabı ile Behçet Kemal Çağlar Şiir Ödülünü almıştır.

Eserleri

Şiir: Bir Çocuk Bahçesinde, Bağbozumu Sofrası, Çocuklar Gemişi, Yanık Hava, Haziran Defteri, Yurdundan, Bağımsızlık Gülü, Sakarya Meydan Savaşı, Buğday-Kadın-Gül ve Gökyüzü

Fıkra: Devrimcinin Takvimi, Ya Bağımsızlık Ya Ölüm, Köy Öğretmenine Mektuplar, Tonguç'un Kitapları, Atatürkçü Olmak, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı, Balım Kız Dalım Oğul, Halk Önderi Atatürk, Cumhuriyet Ağacı, Sevgi Elması, Cumhuriyet Bayrağı Altında

Çocuk kitapları: İyi İnsan Mehmet Ali, Üvey Ana, Sihirli Değnek

HASAN İZZETTİN DİNAMO (1909 – 1989)

- İlk şiirlerinde Faruk Nafiz, Orhan Seyfi gibi hececi şairlerden etkilenmiş, bireysel duyarlıkları dile getirmiştir.
- Daha sonra Nazım Hikmet'in etkisiyle serbest tarzda toplumcu şiirler yazar.
- Şiirin yanında roman türünde de eser vermiştir.
- Romanlarında tarihî olayların yanında yaşadığı dönemin siyasal ve toplumsal olaylarını anlatmıştır.
- Sanatçı asıl ününü, Kurtuluş Savaşı yıllarını anlattığı 8 ciltlik *Kutsal İsyan* adlı belgesel romanı yayımlandıktan sonra kazanmıştır.
- Millî Mücadele üzerine yazılmış *Kutsal Barış* romanı ile Orhan Kemal Roman Armağanı'nı alır.

Eserleri

Şiir: Deniz Feneri, Karacaahmet Senfonisi, Özgürlük Türküsü, Mahpushanemden Şiirler, Sürgün Şiirleri, Gecekondumdan Şiirler, Çoban Şiirleri, Nazım'dan Meltemler, Tuşuğlar

Roman: Kutsal İsyan, Ateş Yılları, Savaş ve Açlar, Kutsal Barış, Öksüz Musa, Musa'nın Mahpushanesi, Koyun Baba, Musa'nın Gecekondusu, Açlık, Türk Kelebeği, Adalet Sırtması, Anadolu'da Bir Yunan Askeri

Hikâye: Savaşta Çocuklar

Anı: 6-7 Eylül Kasırgası, II. Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları